

УДК 638.124.44
© 2010

*Н.Л. Рєзникова,
кандидат сільсько-
господарських наук*

*Інститут розведення
і генетики тварин УААН*

В.М. Івченко

*ННЦ «Інститут
бджільництва
ім. П.І. Прокоповича»*

ДИНАМІКА ЗАПАСІВ БІЛКОВОГО КОРМУ В БДЖОЛОСІМ'ЯХ ПРОТЯГОМ АКТИВНОГО СЕЗОНУ

Досліджено динаміку надходження обніжжя у бджолосім'ї та динаміку запасів білкового корму в них протягом активного сезону. Встановлено співвідношення запасу білкового корму до печатного розплоду в сім'ях різної сили.

Від рівня забезпечення бджолиних сімей білковим кормом залежить їх розвиток і продуктивність. Білковий корм у процесі життєдіяльності бджолосім'ї постійно надходить до гнізда у вигляді принесеного обніжжя, яке бджоли переробляють на пергу і постійно використовують на потреби сім'ї. За даними різних авторів, сім'я бджіл за рік споживає 23—45 кг перги [1, 5]. Дослідженнями динаміки накопичення перги і виروضання розплоду виявлено їхню тісну взаємодію, але у кожній породи бджіл вона характеризується різним рівнем. Співвідношення резервної перги і розплоду більш постійне і становить у середньому 1 комірчу перги на 3 комірці розплоду [4]. Активність бджіл-збиральниць пилку прямо залежить від сили сім'ї, кількості та віку відкритого розплоду [3]. Крім того, збір пилку залежить від наявності пилконосних рослин у радіусі льоту бджіл і метеорологічних чинників.

Отже, залежно від кліматичної зони країни та породи бджіл динаміка надходження і використання білкового корму має свої особливості. У літературі це питання висвітлене недостатньо, зокрема, щодо нашого регіону, тому й стало темою досліджень.

Мета досліджень — вивчити динаміку запасів білкового корму в бджолиних сім'ях різної сили протягом активного сезону в умовах Київської області.

Матеріали та методи досліджень. Дослідження проведено на бджолиних сім'ях української та карпатської порід і їх помісках в умовах Київської області. Динаміку надходження білкового корму вивчали методом контрольного відбору обніжжя за допомогою пилковловлювача і зважування його на вагах щодня протягом активного сезону у 2001, 2004 і 2005 рр.

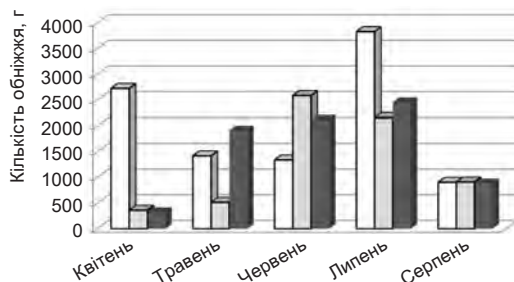
Динаміку запасів білкового корму та кількості розплоду в бджолиних сім'ях вивчали методом обліку перги і печатного розплоду в гніздах бджіл за допомогою рамки-сітки з розміром вічок 5×5 см, з інтервалом обліку 12 діб. Бджолині сім'ї диференціювали за силою згідно з

періодом сезону. Досліди проведено у 2005 р. Усього обліковано і проаналізовано 196 бджолосім'ей різної сили. Зібраний матеріал оброблено статистично на ПК за допомогою програми STATISTICA 6.0.

Результати досліджень. За результатами досліджень установлено, що надходження обніжжя за місяцями значно різняться. Основна кількість обніжжя надходить у травні, червні та липні (рисунок). Як правило, в цей час погода стала й розвиток бджолиних сімей максимальний. Весняні місяці часто супроводжуються похолоданнями і вітряною погодою, що негативно позначається на зборі обніжжя. Так, у квітні, за нашими спостереженнями, лише у 2001 р. надходження обніжжя було високим, у серпні воно помітно знизилось через нестачу пилконосних рослин.

Отже, найсприятливішими строками для збору обніжжя слід вважати червень — липень.

Під час вивчення динаміки запасів білкового корму (2005 р.) найбільшу кількість перги в сім'ях різної сили протягом сезону виявлено у травні, червні та липні, найменшу — у квітні. Максимальні запаси перги (170 сотень комірок) були у сильних сім'ях у травні. Якщо припустити, що в середньому маса перги в комірці становить близько 150 мг, то її запаси в сім'ях при цьому протягом сезону становили 5—2550 г.

Динаміка надходження обніжжя в досліджувані роки: □ — 2001 р.; ■ — 2004 р.; ■ — 2005 р.

Середнє співвідношення запасів перги до печатного розплоду

Сила сімей	Співвідношення — запас перги:печатний розплід					У середньому
	Квітень	Травень	Червень	Липень	Серпень	
Сильні	1:1,9	1:1,9	1:3,3	1:2,4	1:2,5	1:2,4
Середні	1:5,1	1:2,8	1:4,3	1:3,5	1:3,9	1:3,5
Слабкі	1:3,8	1:3,9	1:4,5	1:6,8	1:5,2	1:4,9

За усередненими даними, в сильних сім'ях, порівняно з середніми за силою сім'ями, виявлено перги більше на 18,8, а зі слабкими — на 32,6 сотень комірок.

На основі отриманих даних визначено співвідношення запасів перги до печатного розплоду (таблиця). Як свідчать дані таблиці, найбільшу кількість перги на одиницю розплоду виявлено в сильних сім'ях, а найменшу — в слабких, середні сім'ї займали проміжне місце. Отже, найсприятливіші умови для розвитку бджолиних сімей — у сильних сім'ях, оскільки від рівня забезпечення бджолиних сімей білковим кормом прямо залежить їх розвиток, що в свою чергу впливає на тривалість їхнього життя та продуктивність.

Показники запасів білкового корму, отримані нами, збігаються з даними, наведеними В.П. Поліщуком (1987), який зазначав, що за всі роки досліджень у гніздах сімей виявляли, як правило, не більше 2—3 стільників перги (1,5—2,5 кг), хоч можливість її заготівлі не обмежувалась

флористичними та іншими умовами [2]. Така кількість запасів перги в середньому наявна в бджолиних сім'ях протягом активного сезону. Проте ми ще раз хочемо звернути увагу на те, що у весняний період (квітень) та у кінці літа (серпень), коли бджоли потребують білкового корму на розвиток і підготовку до зими, зазвичай, його в гніздах не вистачає. Тому, щоб запобігти цьому, рекомендуємо відбирати стільники з пергою в червні — липні від сильних сімей і помічати їх маркером на верхньому бруску стільника, наприклад, літерою «П» — перга. Зберігати їх потрібно в тій частині гнізда, де перга не буде використовуватись. Це верхня, або кормова частина гнізда в багатокорпусних вуликах і крайні стільники в кормовій частині вуликів-лежаків. Краще зберігається перга, коли бджоли під час медозбору заливають її медом і запечатують восковими кришечками. Такі стільники добре зберігаються взимку. Навесні, після обльоту, їх підставляють у гнізда поряд з розплодом, знявши печатку пасічною виделкою.

Висновки

Інтенсивність надходження обніжжя в бджолині сім'ї найвища в червні — липні. Товарний збір обніжжя слід здійснювати в цей період.

Найбільша кількість запасів перги протягом активного сезону спостерігається в

травні — липні, найменша — в квітні. Найкраще забезпечені білковим кормом протягом активного сезону сильні сім'ї. Співвідношення перги і печатного розплоду в середньому становило в сильних сім'ях 1:2,4 комірки, середніх — 1:3,5, у слабких — 1:4,9.

Бібліографія

1. Кривцов Н.И. Технология сбора пыльцы/Н.И. Кривцов, В.И. Лебедев//Пчеловодство. — 1993. — № 11—12. — С. 43—44.
2. Полищук В.П. Научные основы повышения комплексной продуктивности пчелиных семей: автореф. дис. на стиск. уч. степ. д-ра с-х. наук: 06.02.04 «Частная зоотехния, технология производства продуктов животноводства»/В.П. Полищук. — К., 1987. — 40 с.
3. Тунников Г.М. Технология производства и

- переработки продукции пчеловодства/Г.М. Тунников, Н.И. Кривцов, В.И. Лебедев, Ю.Н. Кирьянов. — М.: Колос, 2001. — 175 с.
4. Урсу Н.А. Взаимосвязь накопления пыльцы и выращивания расплода//Актуальные вопросы ведения животноводства: Сб. научн. тр. — Кишинев, 1987. — С. 115—120.
5. Hodges D. The way the worker bee gathers, packs and stores them for use/D. Hodges//Amer. Bee J. — 1955. — 95, № 12. — P. 475—482.